

GIZASEME URDURIA

ERRIAN ETA MUNDUAN

Gurasoak ez doguz geuk aukeratzeko, ezta jaiotz-tokiak bere. Geuk aukeratuak izan ez arren, baiña, biak maite ditugu, gurasoak eta jaiotz-erria. Maistasun au alan be geienik ez da sakona ta somatua izaten, ez dogu agerazten, ez azaldu ta nabarmentzen. Onek adierazo nai dau geure bizitokiaz ez gareala geiegi arduratzen, edo-ta irudimen estu erkiñaren jabe gareala.

Au gertatu oi jaku: edo geure erriaren itxituan irauten dogu iñora urten barik, geure zeru ertzaren ostean zer dagoan jakin bage, irudimenari egoak astin-azo barik; edo erritik alde zori obearen billa ta urriñerako bideak erre nai doguz, urriñaren deiak lilluraturik.

Gure adiskide biotakoa izan zan. On Manuel Estonba Irun'en jaio zan, eta Ameriketako luzaro mixiolari ibilli ondoren, oraintsu illa dogu Urkiola'n. Etzan bere sorterrian geldi bizi izan; apaiztu ostean, beste euskaldun zori-zale asko lez, A tlantik itxasoa igaro ta Los Rios mixiño-lurrera jo eban, Kristoren fede-azia bazter areitako arimetan erein nairik.

ATSEDENERA

Egia, ezin-egonak, udazken-aizeak orbel orriari lez, bultz-eragin eutson mixiño lurrera. Eguneroko bizitx-experientzi sentikorrez fede egarri diran gogoai laguntzen bizi ta asmotsu urte mordoa emon ondoren, Euskalerrira bihurtu zan bearrezko eban atsedeneren magalean urte batzuk egitera. Beste adiskide batzuek Urkiola gaiña aukeratu euskun. atsedenezelai alaikor. Bertan ainbat urte arimazaintzan emonaz, igaro illean Jaunak berera dei egin eutson. Ni emendik urrin samar nentzen orduan eta etxeratu izpar baltz orrez jabetu nintzanean, benetako biotz zauskada artu neba-la esanaz ez diñot, ez, guzurrik.

Niretzat beti izan a adiskide on txeratsua, Urkiolaratu nintzan guztietan bere apaizkide ta nire

lagun agurgarriak ezertxo be kendu barik, maitekor artu ninduan. Sarri aurkitu neban eliz-lanetan eta kanpo aldeko garbiketetan, beti bait egoan gertu zerbait oratu ta egiteko. Ango txauburu zan, eta Urkiola'n ba-dago lanik bai elizan eta bai kanpoko bazterretan: elizeak, egia esan, ez dau aldakuntza txikia ezagutu azken amabost urteotan, eta kanpo-alde-tik, zein txukun dagozan gaur angoko bazterrak)

BIOTZEAN MIN

Umetatik izan naz ni Urkiola-zalea, gurasoak arako bidea erakutsi eusten eta. Egun eder asko emona naz bertan, zein bertako abadeai laguntzen eta zein etxe-koakaz naiz lagunakaz eguna emoten ara igonazl Gerratean be angok mendietan ibillia nozue. Nainoz iruditu izan jataz zoragarriak an inguruetako troka ta mendigaiñak: Amboto, Untzillaitz, Ezkubaratz, Mugarra... Baita Humboldt doixtarrak, beiñola, Urkiola'tik Mañari'ra jastean, aurrez-aurre eukazan aitz-mokil ederrak ikusirik, esan ebana be: «Suiza'ko atxarte izugarriak daukadaz begien aurrean,,.

Azkenengoz an izan nintzalarik, agustuaren 28 an, abadiñotaren urteroko jai-egun ospetsuz, meza ostean nun-zer-barri nebillera, albiste billa joan nintzakon, eta ak, On Manuel'ek, irribarrez nai-aiña izpar emon eustazan egun aretako ospakizuna zala-ta. Orduantxe alkar agurtu genduan azkenengoz. Gero, ez ustean, aren eriotza. Eta arrezkero, «biotzean min dut, esan bear Lizardi olerkariak lez.

* * *

Eder bekik emen neure biotz illeta adieraztea. Eta ez gizasemeen goraberrak —jaio, bizi ta il— bere esku zurrez darabiltzazanari baiño. Ak emona zan, Ak gure arteratua, Ak eroana... Guk, beti be, Ak naia egin bear; auxe ei da-ta santutasunaren erpiña; baiña guk makalok ezin ori, gogotsu beintzat, osoan bete; ez dogu nai geuk maite dogunik ilterik.

* * *

GUK EMEN BEAR

Garratz jaku, batez be, euskal arloan lankide izandako batek gu

bertanbera iztea; ezin dogu olakorik jasan negar egiteke. Kejaz daukagu Dabid erregea bere salmuetan, Agustin deuna... eta ainbat arima on joan jatzuz, Jauna, uluka ta negar-malkoz. Ez da arritzekoa, ba, nire zinkurin-aria. Ez al dira, izan be, euskal idazle geiegi, batzuk gazte ta beste batzuk adiñeko, gure lansailletik doazanak? Jainkoak bere altzoan nai ditu, antza. Guz, baiña, ez ete ditugu bear geure euskal alorrean? Or zenbat eroan ditun aurten bakarrik. Orixo dala-ta, beraz, nire illeta otsa.

* * *

IZARTXO

Euskal idazle genduan Estonba, eta ez makala. Iñoiz itandu neutson, zelan zan bera euskal idazle. Argi ta garbi ez eustan egundo be adierazo, beti zearkamearka, itzul-inguruka baiño. Au, orraitño, esan oi eustan: «Apaizgai nintzanetik neroian nik barruan idaz-griña». Ba-zituan lantxo batzuk garai artan egiñak be, eta arein artean berarti begiko jakon eleberri bat, geroago «Izartxo» izenez Zarautz'eko Itxaropena'k argitaratu autsona (Kuliska Sorta, 33-34'garren zenbakia, 1959). Euskal oituraz jantzitako nobela; goi-arnasa, aize ta gorainai geiegi barik, baiña polito antolatua, euskera gozo atsegiñean.

* * *

KONDAIRA TA IPUÑAK

Euskalduna beti dozu euskaldun, zintzoa baldin bada. Bardin dautso naiz bere jaiot-lurrean bizi egotez, naiz mixiño-bazterrean ara-ona dabilletarik, naiz Urkiola gaiñ atsedean nare baketsuan lanari lotua egon. Euskaldun zintzoak egiaz, urruti bizirik be, maite dau bere erria, maite dau bere izkuntza. Estonba'ri urrintasunak geitu egin eutson erri-miñaren kezka ta ezin-egona, eta erri-miñarekin idazle-griña. Eta mixiño-oiñetik Bizkai'ko tontor miñegarri ortara aldatzerakoan, naioko asti, naioko gai izan eta euki eban barnean erri nairik ebilkion idaz-kemenari eskatsen eutson aizea emoteko.

Beraz, lengoaz gaiñera, luma artu ta eliz-arloak izten eutsozan

asti-uneetan, idaz-lanari emona bizi izan jakun. Beti urduri ta kezkatu; beti idatzi ta idatzi. Idazlanetan bere lurra jasoko eban; euskal erriaren istori-zati, ipuin eta elezarrak be gogoko jakozan, eta gaiok astintzen ditu geienbat bere artukulu ta nobelatxoetan. Ainbat sari artua dogu lanon bitartez. Santutegi ondoko bazterrak garbi ta txukun euki naieian, zotz, paper-mozkin, piper pote, zarama, loi-zikin eta abar batu bitartean, zer idatzi asmetan dabilkigu; bardin dago lo dagoala, jatorduan, naiz elizan, beti zerbaiten kezkatu: Jainkoa eta Euskalerrria ditu gogotan, aspertu bage. Orreik sortu dagioe barruan artegatasuna, egon-eziña.

* * *

ZER'EN LANKIDE

Idazle da, eta idazle danak edozer jaso daroa bere lanak edertu ta apaiz-azteko; barruoska dabilkion deiari erantzun bear jako. Ortan iraungo dau Estonba'k azkenengo unera arte. Idazle deian, zer orretan itxiko dau josia, itsatsia bere giz-izatasuna. Zuzenezko idazkera dau, eta darabil, jantzi dizditsu, amarru ta olakorik bakoa; ez dau geiegikerik gura. A ren edesti, ipuin eta lantxoak —ZER'en ainbat datoz— danak dituzu lau, errez ta biotz-dardaraz borobilduak, gizaseme urduritari dago-kionez. A ren lanak ethos (eredu jator) geiago izango dira pathos (biotz-birriara) baiño.

Ez eritxon ondo loraketan jarduteari, izkuntza illez joi ala ikusiaz. Izkuntza biren tartean gabiltz, bata amaren altzoan ikasia ta bestea goitik beera ezarria diralarik. Ez goaz egokiro, burruka latzean baiño. Guretzat, ostera, geuk alkar ulertu ta adierazteko, oiñari ziur eta tinkoena, eliztizko iku-ari bakarra nunbait, amak erakutsi euskuna danik ezin daike iñok ukatu. Dala aberats naiz txi-ro, geure da, eta ez al da naikoa ori? Ez itxura danez, bestela —au be sarri Moan Estonba'k— ez genduke ain errez zokoratuko.

* * *

URDURITASUNA

Ez dakit zer esan: gaur guztia nastau bearrean diardugu, baita izkuntza be. Ba-da urduritasunik or-emen. Zelakoa, baiña? Iraultza griña dogu oro. Baita izkuntzari buruz be. Egiazkoa, jatorra ala ez ain jatorra? Naiz-ta askok bestera aitzen emon, izan bekigu on jatorra! Bai bikaiña izkuntzazko urduritasuna! Alan be, ainbat arlotan urduri gabiltzala-ta, izkuntza-grinarik, kezkarik, urduritasunik ez ete dogu sentidu ta erakutsi bear?

Aspaldian ez-ta, aurtengo uda-amaierantza egun mordoska igaro izan dot Alikante aldeko Guardamar itxas-egalean. Asko giñan otelean, balenziarrak geienak, España guztikoak izan arren. Eta areik bai, balenziarrak, ikasbide ederra emoten ebela! Ia danak, nainun, balenzieraz mintzatzen ziran. Gure erdi-ugarte barruan gazteleraiz gaiñ itz egiten diran izkuntzak —katalan, balenziar eta galiziar— euren mintzatzaille txalogarriak ba'dabez, zergaitik guk ez geurea zaindu, jagon eta indartu? Egia esan, an inguruetan be ba-ebiltzan euskaldunak; Torre-veja'ko azokan, adibidez, tolosar jator bat aurkitu neban bere umetxoagaz euskeraz mintzatzen.

* * *

ESTONBA EREDU

Geure gauzen kezka ta urduritasuna falta jaku. Beiñena ez ete dogu beratu euskaldunok? Euskerra arloan beerakada izugarria emon dogula mundu guztiak diñoana da. Eta danak diñoenean, zerbait izango. Au, barriz, penagarria izan. Euskereari eutsi bear jakola-ta, goi ta bee zarataka, garrasika jardunik be, iñoizkorik motelen doakigu, iltzear daukagu. Zer dogu au? Kezkarik eza ez ete!

Egur ortakoa Estonba jauna. Ar daigun bera eredu; sort daigun kezka, artegatasuna, geure barruan aurrenik eta geure inguruan gero. Kezkek dakar lanerako griña.

AITA ONAINDIA